

Lovi na Cerknjskem jezeru pred 200 leti

V dne, ko ni lova, dene lovci dobro tudi spomin na pretekle čase, če je prijeten. Take blažilne podatke nam podajajo stara poročila o lovu na Cerknjskem jezeru. Časi in z njimi tudi lovske razmere se sicer izpreminjajo, vendar je ostalo stanje divjadi in rib Cerknjskega jezera do naših časov bogato.

Race so pobijali

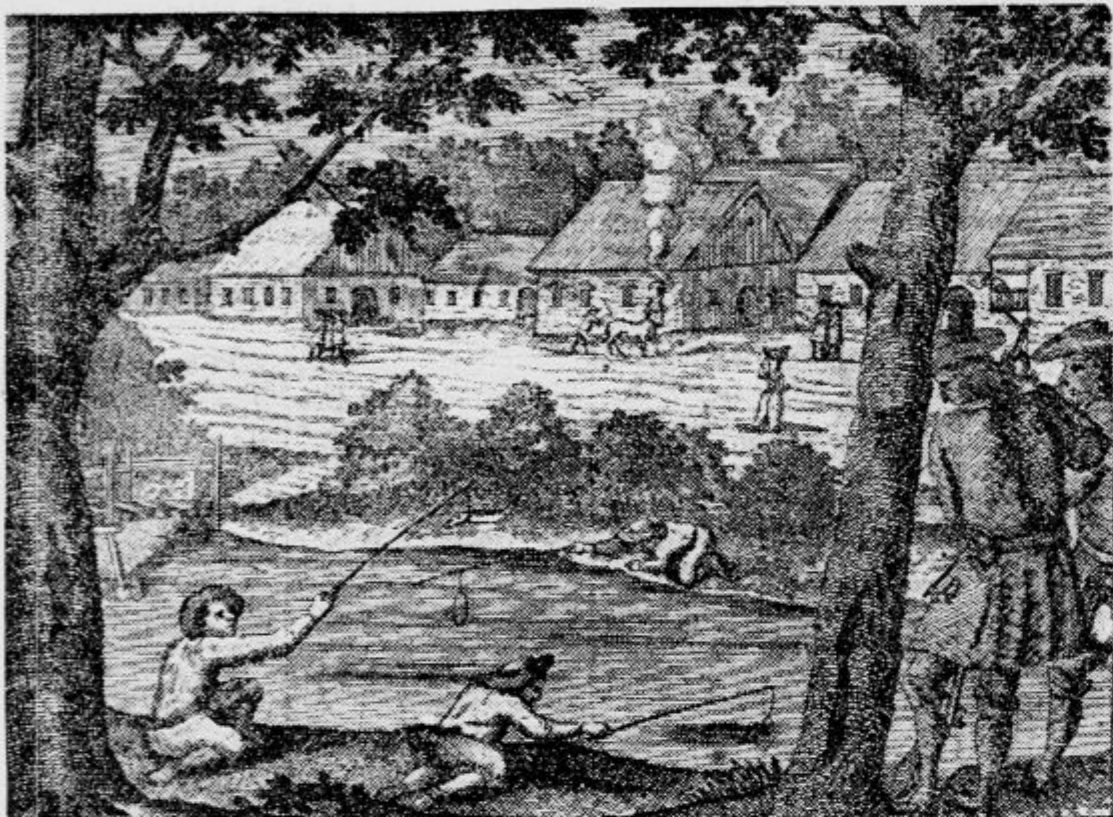
Za domače kmečko ljudstvo je nastopil čas za zalostitev pohlepa po mesu, zasluzku in pobijanju poleti, ko je jezero toliko naraslo, da je mogoče bičevje le čevlji ali dva nad vodo. To je bilo štirinajst dni

jih ni torej novo, kakor nam žele dopovedati nekateri sebi v čast in slavo, ampak staro.

Na jesen je poplavlilo jezero po navadi na bregovih ležeče njive in travnike. Ker pa je rastlo med temi grmovje in drevje, so si našli ali pa napravili tod lovci zaklonišča, iz katerih so streljali na v velikem številu zvečer na njive na pašo priletavajoče race. Dolet rac z jezera na pašo na ajlove njive je bil tolik, da so zdelale marsikatero njivo tako, kakor da bi jo bili omlatili. Trajal pa je prelet vsak dan kvečjemu pol ure. Vračale so se race na jezero pozno v noč.

Posebna velika škoda rac na njivah je zapisana za l. 1712.

Pri tem večernem preletavanju je padlo na en strel do šest rac. Tako goste so bile jate.

pred Petrovim in štirinajst dni po njem. V tem času se race golijo ter godnjajo in takrat so prišli na svoje zlasti kmetje z jezera in Otoka. Razdelili so se na skupine in se odpravili, skoro bi rekli, v bojnih vrstah na raječkah nad gole race in vodne kokoške, ki niso moge leteti ali pa le prav mako.

Raječke se zvali 12 čevljev dolge in 2 čevlja široke čolne iz smrekovega lesa. V vsakem čolnu sta sedela dva: eden je vodil čoln z veslom in drogom, drugi je bil oborožen z vabo do tri čevlje dolgim kolom. Čolni so se pomikali tiho in previdno ter naganjali golce na kup. Ko so čolnarji mislili, da so jim že dosti blizu, so pogrnili čolne s hitrostjo, kolikor so jo premogli, ne največjo jato. Kar je rac moglo količkaj leteti, so se skušale rešiti z letom, druge so se zatele v loček, kjer so jih pobijali s koli brez srca in pameti. Spondiranje pod vodo ni mnogo koristilo racam. Vsaka je morala prej ali slej na površje po zrak.

To krepeljenje je bilo posebno uspešno pri čisti vodi, ko se je večinoma videlo do dna jezera, in pri mirnem zraku, ko je vsako gibanje ločka naznanjalo raco.

Lakomnost in ponašanje s plenom sta bili najboljše učiteljici teh pobijav, okretnost in izkušnost pa njihovi najboljši lovski psi. Često so nalovili neverjetno množico debelih rac in vodnih kokošk, da jih niso mogli porabiti sproti in tudi ne prodati, ampak so jih devali v razsol. Z mesom so si boljše svojo rastlinsko hrano, z račjo mastjo jo začinjali, kajti niti meso niti tolača cerknjskih rac nista imela po starih poročilih neprijetnega okusa. Saj smatrajo mnogi še danes za staščico pondirka, katerega meso nas večina niti v usta ne mara vzeti. Vendar ni prav, da pondirka kot plen ne upoštevamo, kajti njegova mast spada med najboljše maže težkih čevljev, pri katerih si želimo nepremokljivosti.

Tako pobijanje golcev in mladice je odvratno, ker je divje in brezsrčno. Vendar so ga tudi omikani ljudje pred dve sto leti občudovali in imeli za vrednega, da nanj povabijo velikaše in kronane glave.

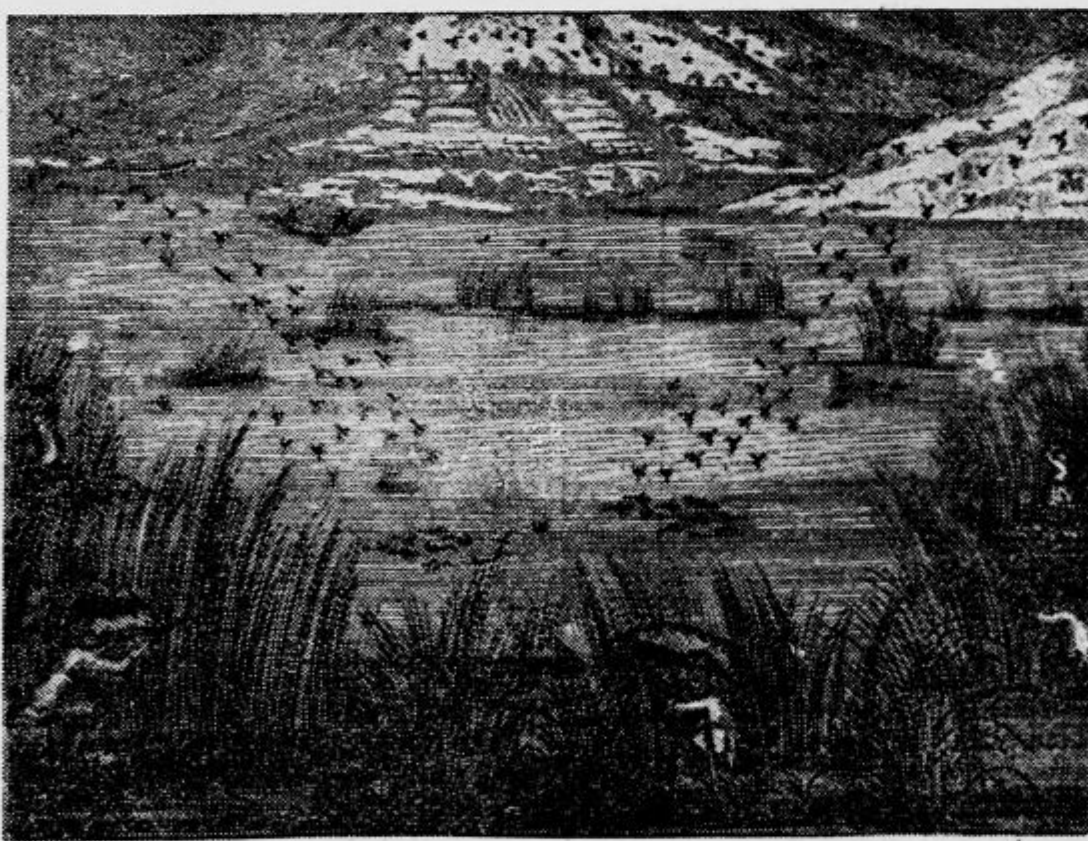
Puškonoši so golice in mladice podili s psi in streljali. Psi so mladice rac in golce več nalovili, kot so jih pobrle puške. Kajti kakor hitro so jih psi izsledili, so jih ubrali za njimi, jih večinoma brez težave ujeti in prinesli žive svojim gospodarjem. Ti psi so bili solani kodri. Ker so jih uporabljali predvsem za vodno lov, so jih zvali kratko vodarje. Poročila jih hvalijo kot izvrstne donašalce. Solanje psov v naših kra-

Na zimno, ko je zamrznilo jezero razen nekaj studenčnic, ki so ostale vedno brez leda, so dobili lovci največ rac ob nezamrzlih vodah. Streljali so jih najraje na letekem, ne na vodi, kjer je strel manj manj učinkovit. Dnevna lov dveh, treh lovcev je bila toliko, da so jo tovorili v vrečah domov. Saj je bilo rac toliko, da so pri vletu tako zropotale, kakor bi se čul od daleč grom ali bi zabučal vihar. Race in druge povodne ptice so lovili tudi s sokoli.

Ribi lov

Naš človek gleda ribolov največ z očmi pridobitnika. Zato lovi ribe na način, ki je najbolj donosen, t. j. z mrežami. Celotno bogatih postavnih in lipnicah ne seže rad po trniku, dasi nalovi lahko z njim v nekaj urah ob ugodnem vremenu lepo število postavi ali lipanov. Jezov, slapov in kleč, kjer je po navadi največ rib, se ogiblje, ker ne more tudi z mrežami dosti opraviti.

Zaradi tega poznamo pri nas obilo vrst mrež, kakor so: kovnica, lončnica, metalnica, zajemalca, zastavica, vlak, zaškalca, talnica, stava, stavnica, grabnarica, redka, tenetka, dalijan, draga, plavnica, perut-

Vitko Lovec:

Vrnitev

Neizmerno dolga, petletna doba trpljenja na bojiščih in v ujetništvu je minila, zdaj se vrača. Vrnitev, to je bila velika in edina želja, ki je plamtela v njegovem srcu dolgih pet let.

Ali pa morda ne sanja samo, je li res, da se vrača? Resnično, že se je ustavil vlak na domačem kolodvoru.

Temnilo se je in vseh mu je bilo, ker ni imel namena pokazati se kakemu znancu, dokler ne pride domov in ne vidi svojih. Hitrih korakov je šel skozi čakalnico in takoj zavrtel na stransko stezo, da se izogne morebitnemu srečanju s kakim domačinom. Pičilo uro še, pa bo doma.

Burno mu je utripalo srce v sreči in veselju. Toda, ali je to res sama čista sreča? Ali ni srce razburjeno zaradi težke slutnje, ali ne lega nekaj kakor mora na njegovo dušo, čim bolj se bliža domu? Dolgih pet let! In ves ta čas ni prejel najmanjšega poročila od doma, niti ne pozdrava od svojcev. Tudi sam je pisal nekolikokrat iz ujetništva, toda nikoli odgovora; prav nič ne ve, kako je doma.

Blizu šestdesetletno je bil pustil mater, bolešno in slabotno in pretekle je dolgih pet let. Sedemdeset let je bilo očetu, zdaj jih ima sedemdeset in pet, ali jih je v resnici učakal? Kaj sestre?

Pet dolgih let samega trpljenja, samih žalostnih dni, nobene vesele ure, neizmerno, črno gorje na belem svetu. Ali so

njak, križak, cifljak, razni saki, vrše in koši.

Red, kdaj so prišli posamezni ribolovni upravičenci na Cerknjskem jezeru na vrsto, je bil določen. Kdor je pred časom vrzel svoje mreže, je bil kaznovan. Rib pa je bilo toliko, da so jih metali pri upadanju jezera lahko kar z rokami v posode. Še grablje so bile odveč. Jame, v katere je voda otekala, so redno zapirali z mrežami.

Kot najbolj bogato lov omenja poročilo ono dne 13. februarja (bil je pustni torek) l. 1714. Jezero ni bilo odteklo od l. 1707, tako da so se v sedmih letih ribe lahko razmnožile in narasle. Ko je odtekla voda z vsega jezera razen iz jame Kotel, so se pokazale ribe v taki množini in velikosti, kakor da bi bila hotela božja previdnost preskrbeti z obilnim ribjim lovom ne samo Kranjsko, ampak tudi sosednje dežele. Glavni upravičenec ribolova na Cerknjskem jezeru, opat v Bistri, jih je odpeljal dvajset velikih sodov.

Pa tuli druga leta so bila ugodna, saj niso potegnili jezerci večkrat z enim vlakom nič manj kot 200—300 rib iz vode. Največ je bilo ščuk. Tek je bilo toliko, da so jih nalovili za vsakdanje potrebo otroci dovolj v Cerknjski. Lovili so jih s kratkimi stožastimi saki z lesenim obročem, natak-njenimi na primerno palico. Mirno leželi

ali celo speči ščuki so se previdno približali s tem sakcem pri glavi. Ko so jo imeli zajeto v mreži, so jo z naglim sunkom potegnili iz vode.

Donašajoči dečki so skrbeli za kuhinjski priborček tudi z zankami iz konjske žime. Pratrtili so jih na tanki konec palice in iskali na plen prežeče ščuke. Ko so katero zagledali, so potaknili zanko previdno v vodo in se z njo pri strani glave bližali ribi. Če so prišli ribi z zanko srečno za plavuti, so naglo potegnili palico navzgor k sobi. Zanka se je zadržila in že se je po navadi otepala riba na suhem. Spreten fantič je nalovil lahko v kratkem času 15 do 20 ščuk.

Posebnost Cerknjskega jezera je ribolov s kladivcem, t. j. s trdo bunks, izrezano ponajveč iz kake korenine ali grče in nasajeno na precej dolgo palico. Z njo so pobijali ribe pod ledom. S potrkavanjem po ledu spodiš pod njim ždečo ribo. Svigne pa ne daleč. Če udariš močno po ledu nad njo, ti skoro pokaže belo. Omamljena je. Še par udarec s sekirico, da presekaš led in, tvoja je.

Po tuli brez potrkanja zagledaš ribo pod ledom, zlasti ob bregu. Pokaže se ti kot temna črta.

Poleg ščuk so nalovili tudi več linjev.

Prodaja rib je cvetela, a cena je bila nizka. Ribolovci se pa zavoljo tega niso pritoževali, ker ni bilo težko priti do rib in ni nikomur prišlo na misel, da mora čez noč obogatiti s tem, kar ni niti sadil niti redil.

Dr. J. L.

.. MLADO JUTRO ..

Mali zmagovalci

V.

Minili so meseci. Janez in Dušan sta se že naučila igrati. Oba sta igrala že precej dobro, vendar sta se morala še in še učiti. Dušan, ki se je zelo dolgo učil, bi bil že zdavnaj obupal, če ga ne bi bodril prijatelj — vodja kluba. Le-ta mu je vedno o pravem času prišel na pomoč, kajti Dušan bi bil pustil vse skupaj in šel. Do zdaj ni dosegel pravih uspehov, želel pa je biti prvi v društvu in celo v mestu.

Tako so, kot vsak dan, tudi v četrtek vadili in preigrali med seboj še mnogo iger, ko je vstopil vodja kluba in zaklical: »No, fantje, le pridno igrajte, v nedeljo bomo zaigrali z drugim klubom PTTK in sicer ne vsi, ampak tle.« Našel je sedem mladih članov, med njimi tudi Dušana. »Le pazite, kajti ta klub je zelo močan in ni izključeno, da ne bomo premagani,« je nadaljeval vodja.

Ko so člani to zaslišali, so živahno se menili in eden izmed starejših jim je povedal, da, če dobiš za nasprotnika slabšega, boš zmagal, če ne, pa boš najbrže premagan.

Dušan je bil prvič določen, da igra v tekmi s lažjim drugim klubom in se ni malo bal. Upal je, da bo dobil morda za nasprotnika kakšnega slabega igralca.

Nastopila je nedelja. Že zgodaj jutraj so se zbrali prvi tekmovalci v sobi, kjer bi morali igrati. Ob dovetih so prišli tudi tekmovalci iz sosednjega kluba in se porazdelili po posameznih mizah. V kotu sta se živahno menila dva vodja klubov. Tedaj je sodnik zapiskal.

Dušan je dobil za nasprotnika majhnega fanta, ki pa je bil zelo izurjen in gibčen, da je skakal od enega vogla mize do drugega kot bolha.

Ko je torej sodnik zapiskal, sta začela igrati. Dušanu se je tresla roka, saj je prvič igral zares. Njegov mali nasprotnik

je bil videti bolj junaški, gotovo je že večkrat nastopil v takih tekmah. Ko sta začela igrati, se je, ko je vodil 10:7, tudi Dušan ojunail. Nasprotnik je videl, da je stvar nevarna in je odbijal žogico iz enega kota v drugi kot, včasih močno odbil in Dušan se je moral zelo truditi, da je ujel take strele. Vseh pa seveda ni mogel ubraniti in zato je rezultat narastel na 18:17 za Dušanovega nasprotnika. »Še trije goli in premagan sem,« je pomislil Dušan in začel divje udrihati po žogici. To ga je pogubilo. Prvo igrjo je dobil njegov nasprotnik z rezultatom 21:18.

Po petminutnem odmoru sta začela z drugo igrjo. Nasprotnik je začel z umerjenim in počasnim tempom, polagoma pa prešel v ostro igrjo. Oba sta precej tolkla. Enkrat je vodil eden, enkrat drugi. Tako je prišlo do rezultata 18:18. Oba sta bila precej nervozna, kajti sedaj pride odločitev. Dušan je krepko udaril in dosegel 19:18 zase. Tedaj se je nasprotnik ujezil in 19:19. Tudi Dušan se je opogumil in udaril, toda — preizkušeno. Žogica je odbila v mreži, 20:19 za nasprotnika. »Konec,« si je mislil Dušan, pa še vedno previdno igral. Tedaj pa je na srečo nasprotnika žogica zdrsnila tik ob mrežici na Du-

KAJ VEM? KAJ ZNAM?

471. Kaj je dioptrija?

472. Katere so poglavitne skupine v sestavi človeške hrane?

473. Kaj je »darilo Danažev« in kaj je »danaidsko delo«?

474. Nerodna raztresenost

Lastnjé neke vile, ki so mu puščali pošto vsak dan v omari na ograji njegovega vrta, je odptoval, iz raztresenosti pa je vzel ključ od omarice s seboj. V daljnjem mestu je to opazil, pa je pisal svojemu služabniku, naj pošlji pošto za njim. Pismu je ključ priložil. In potem je čakal, da mu dospe pošta, ki se je med njegovo odsotnostjo gotovo nabrala v omari — čakal je pa zaman. — Zakaj?

475. Križanka

Vodoravno: 1. dih, veter, 4. kupi sena in podobnega, obli vrhovi, vrsta oblakov, 8. evro, 9. posvet strokovnjakov, 10. osebnizmaček, 11. nemško mesto ob Donavi, 12. portugalska ped, 13. žensko ime, 14. turški dostojanstvenik, 15. staroevropsko božanstvo, 16. vrt z lepimi drevmi, grmovjem in cvetnimi gredami, 18. oblika glagola vekati, 19. učenje, 20. kos pohištva, 22. moško ime, 23. ločnica, 24. trač, zlasti obrobni na suknjah, 25. moli (lat.), 26. še ena tujka za elegant, 27. znak za kemično prino, 28. struja, varovalna in hranilna priprava, 29. kratka za akademski naslov, 30. oblika glagola imeti, 31. gozdič, 32. žensko ime, 33. moško ime po domače.

1	2	3	4	5	6	7
8			9			
10		11			12	
13				14		
15		16		17		
	18				19	
20	21			22		
23			24			
25			26			
27		28			29	
	30			31		
32			33			

Navpično: 1. morje v sestavi Atlantskega oceana, 2. kralj, ki so ga imenovali »šiba božja«, 3. prislov in predlog, 4. zaimek v sklonu, 5. pivo, 6. moško ime po domače, malo zaničljivo, 7. morje v sestavi Sredozemskega morja, 9. odtočni kanal za fekalije, 14. b. k. 16. carigradski predel, 17. znak za kemično prino, 18. večba, naloga, 19. senčnica, 21. merilo, 22. podzemlje, pekel v rimski mitologiji, 24. ugriz ali zbodljaj, 26. etiopska pokrajina, 28. tema v pesniškem jeziku, 29. 24-urno razdobje, 30. veznik, 31. g. l.

* * *

Rešitve nalog 27. t. m.: 466. Patina je zelena plast, ki se nabere na bakru in bakrovih zlitinah, če so dalj

Mara J. Tavčarjova:

Pesem sirote

Moje misli so boleste,
težka rana je srce,
žalost vedno z mano hodi,
čeleč moj v solzah gorje.

Mati moja je umrla,
na njo zlob spomin živim,
sreča in zaklad edini
z materjo mi v grobu spi.

.....
šano stran in ta je ni mogel odbiti,
21:19. Tudi drugo igrjo je izgubil.

Gledalci, ki jih ni bilo mnogo, so ga tolažili in hvalili Dušanovega nasprotnika, da je tako junaško zmagal.

Dušan je bil ves blede: »Torej tako, konec je z menoj. Pet mesecev truda in vaje, nič ne pomaga, ne morem in ne morem se naučiti ping-ponga. Še takega frkavca ne znam premagati in kaj šele, če bi igral s starejšim igralcem. Ne bom se več trudil, saj ni vredno. Jutri grem še zadnjikrat v klub, da se zbršem in potem konec.«

Rečeno — storjeno. Drugi dan je odšel Dušan zadnjikrat v klub, da se poslovijo od svojih tovaršev in stopi v vodjevo pisarno, da se izbriše. Tovariši so mu prigovarjali, naj ostane, toda ni se dal pregovoriti in jim je dopovedoval, da ne more ostati, ker se ne bo nikdar naučil igrati ping-ponga.

Vstopil je v vodjevo pisarno. »Na, kaj bo dobrega, malji prijatelj?« ga je vprašal vodja. »Izpisal bi se rad,« je odgovoril Dušan. Vodja je začuden in nejevolno povzel: »Zakaj pa, kaj se je zgodilo?« Dušan mu je povedal vse po resnici in po končanem pripovedovanju ga je vodja vprašujoče pogledal in se nasmehnil: »No, no, saj ne bo tako hudo. Vem, da si imel smolo, vidim pa, da si nadarjen za ping-pong. Ne smeš takoj obupati, saj še ni nihče učen z neba padel. Le potrpi in se pridno vadi, boš videl, da boš dosegel prav lepe uspehe. Ne, ne izpišem te. Le potrpi in ne bo ti žal. Čez štirinajst dni bomo spet igrali z nekim drugim klubom, ki je še boljši od tega in spet boš igral ti. Takrat boš gotovo zmagal. No, sedaj pa le pojdi in se potolaži.«

Dušan je skomiznil z rameni in si mislil: »Dobro, torej poskusim še enkrat in — zadnjič.«

Vsak dan je bil vse dopoldne in vse popoldne v klubu in se vadil, vadil. Zbil je nešteto žogic, preigral nešteto iger in se učil toliči, odbijati iz vogla v vogel in druge umetnije, tako, da so vsi govorili: »Sedaj mora zmagati, četudi se je vse zaklelo proti njemu.«

Zadnji dan pred tekmo je prišel k Dušanu Janez in mu povedal, da je to društvo, ki ima z njim igrati, zelo izurjeno v ping-pongu in da je v njem vpisan tudi Lojze, vsaj tako so mu pravili, ki je obenem tudi vodja svojega kluba, kateremu je pred predsedoval Dušan. Dušan se je ob tej vesti zelo prestrašil, ker je vedel, da igra Lojze zelo dobro. Ni vedel, kako bi bilo, če bi prišel z njim skupaj v nedeljski tekmi.

(Dalje prihodnjik)

časa na zraku, n. pr. na bakrenih strehah in spomenikih. Patina nastane, če se baker spoji z ogljikovo kislino, kisikom in vodo v bakrov karbonat.

467. Morska milja je dolžina ene ločne minute na zemeljski površini, to je dolžina 60. dela ene ločne stopinje. Ker znaša obod zemlje kakšnih 40.000 km in ima 360 ločnih stopinj, meri morska milja 360:60 je 21.600. del zemeljskega oboda ali 1852 metrov.

Geografska milja pa je štirikrat daljša od morske, torej je 15. del ločne stopinje ali 7,5 km (ali po Besslu natančno 7420,4 metra).

468. Telesa lahko delimo z različnimi fizikalnimi sredstvi (mehanskim potom, z raztapljanjem itd.) na vedno manjše dele. Najmanjši delec telesa, n. pr. prah, ki ga moremo zaznati še s prostim očesom, vidimo pod mikroskopom kot telesce, ki bi ga mogli s popolnejšim orodjem še dalje deliti — Za 1 mm³ fuhsina (umetnega anilinskega barvila) je izdatno rdeče poharvamo 100 litrov alkohola, v katerem se raztopi. Ker je 100 litrov enako 100 milijonov mm³, vidimo, kako majhen delec fuhsina je v vsakem kubnem milimetru poharvanega alkohola. — S še manjšimi delci zaznamo vonjavo teles; pes sledi divjajino po vonju.

Fizikalna deljivost teles pa je omejena. Najmanjši, nezaznatni delec, ki ima še vsa bistvena svojstva snovi telesa in ga ne more nobena fizikalna sila več deliti, se imenuje molekula (latinsko »majhna gmo-ta«) te snovi. Molekule različnih snovi so med seboj različne.

Molekule so nepredelljivo majhne in jih je v vsakem najmanjšem telescu še nešteto veliko. Glede njih velikosti navajajo naslednji primer: Če bi izlili 1 liter pitne vode v morje ter bi mogli morje premešati, da bi bilo v vseh morjih povsod enako veliko te pitne vode in bi potem kjer koli s prazno posodo zajeli 1 liter morja, bi bilo v njem še 28.000 molekul izlite pitne vode.

Molekule spojin se dajo kemijsko dalje deliti v atome (grško »medeljivo«), t. j. najmanjše, nedeljive delce kemijskih prvin (elementov); molekula je vsota atomov, ki jo tvorijo. Tako n. pr. sestoji molekula vode iz dveh atomov vodika in enega atoma kisika. Tudi mnoge prvine tvorijo molekule; tako n. pr. sestoji molekula fosforja iz 4 atomov, kovinske pare so 1-atomske, plini so večinoma 2-atomske.

Atom katere koli snovi sestoji iz jedra, ki je pozitivno naelektrirano in okoli katerega krožijo negativni elektroni kot planeti okoli sonca. Različne prvine se razlikujejo s tem, da so njih atomski jedra različno velika in z različno množino naelektriranih elektronov.

469. Naša šahovska naloga
1. Th6, Thh6; 2. a7, Tb6+; 3. Ka3, Ta6+; 4. Kb4, Thc6; Kb5!

470. Za bistre možgane
Od sto jajc lahko odvezameno eno jajce samo enkrat, kajti potem jih ni več sto, temveč devet in devetdeset.

Rudi je obiskal stadion. Prišel je baš k teku na dolgo progo. Z začudenjem je gledal, kako teka osmi mož z naponom vseh sil najočrog. Obrnil se je do sosed:

»Povejte mi, zakaj tekajo ti ljudje vedno naokrog?«

»Nu, to je zato, ker bo prvi dobil lep srebrni pokal.«

»Tako...? A zakaj teče potem ostalih sedem za njim?«